

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

ВЕРСТЯК О. М.,
кандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький торговельно-
економічний інститут КНТЕУ

У статті показано значення прикордонного співробітництва, зміни, які відбулися у напрямку прикордонної співпраці. Визначено та проаналізовано етапи розвитку прикордонного співробітництва в Україні; сформульовано оптимістичний та песимістичний прогнози його розвитку.

Ключові слова: *прикордонне співробітництво, спільний кордон, країни-члени ЄС, етапи, оптимістичний прогноз, песимістичний прогноз.*

В статье показано значение приграничного сотрудничества, изменения, которые произошли в направлении приграничного сотрудничества. Определены и проанализированы этапы развития приграничного сотрудничества в Украине; сформулирован оптимистический и пессимистический прогнозы его развития.

Ключевые слова: *приграничное сотрудничество, общая граница, страны-члены ЕС, этапы, оптимистический прогноз, пессимистический прогноз.*

The author demonstrates the importance of cross-border cooperation and changes that have had place in the area of cross-border cooperation. Phases of cross-border cooperation development in Ukraine have been defined and analyzed; optimistic and pessimistic scenarios of its development have been articulated.

Key words: *cross-border cooperation, common order, EU member-states, phases, optimistic scenario, pessimistic scenario.*

Постановка проблеми. Прикордонне співробітництво різноманітне, має чималу історію і традиційно реалізується через різні форми: прямі торгово-економічні зв'язки, створення спільних підприємств, виробничу кооперацію, науково-технічний обмін, інформаційне співробітництво, освітні, культурні проекти, полегшення взаємного спілкування зацікавлених органів влади, бізнесу, етнічних спільнот, розділених кордонами держав, підтримка співвітчизників, які проживають на закордонній прикордонній території та ін. Прикордонна співпраця є важливим фактором розвитку зовнішньоекономічної діяльності і всього економічного розвитку країни, має велике значення в міжнародних економічних зв'язках провідних країн світової спільноти. Для України дуже важливо розвивати інтеграційні процеси з суміжними державами з якими є традиційна співпраця, кооперація. Цей процес особливо актуалізується в даний час, на новому рівні, в умовах наближення України до ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань прикордонного співробітництва знайшло відображення у працях

В. Височанського, Б. Дяченка, Я. Калат, А. Колодійчук, В. Кравціва, А. Леонтєвої, С. Максименка, Н. Межевич, Х. Притули, С. Сембера, Ю. Цибульської та ін. Незважаючи на значний науковий доробок з цих питань, дослідженнями не охоплено етапи розвитку прикордонного співробітництва в Україні за часів її незалежності.

Мета статті. Метою статті є дослідження і визначення етапів розвитку прикордонного співробітництва в Україні, а також прогноз майбутніх перспектив його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Базові інтереси будь-якої держави складаються не тільки в захисті конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності, а й у створенні добросусідських відносин по периметру території країни, розвитку рівноправного міждержавного співробітництва з прикордонними країнами на основі взаємовигідного партнерства.

Міжнародне прикордонне співробітництво є одним з важливих напрямків реалізації державної прикордонної політики України, має для нас особливо важливе і пріоритетне значення, а останнім часом набуває все більш широкої перспективи. Відзначимо, що Україна межує з 7 державами. Крім того, з 25 суб'єктів України 17 регіонів знаходяться в прикордонних відносинах з тими чи іншими державами, 5 з них межують з країнами Європейського союзу. Прикордонні регіони України, Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії і Білорусі мають величезний потенціал для розвитку інтеграційної взаємодії, обумовлених загальним історичним минулим, родинними і дружніми зв'язками, особливостями самоідентифікації населення суміжних територій, а також накопиченим досвідом вибудовування конструктивних відносин. Це серйозна організація внаслідок тривалого історичного розвитку прикордонних контактів.

Нами було ідентифіковано етапи розвитку прикордонного співробітництва в Україні (табл. 1) [1]. Відзначимо, що відбулися значні зміни в напрямку трансформації суб'єктів співпраці. Так, в результаті розширення ЄС Україна отримала спільний кордон з країнами-членами ЄС, а її прикордонні регіони (Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано–Франківська, Чернівецька та Одеська області) стали об'єктами регіональної політики цього об'єднання. Другий момент – пов'язаний із початком військової агресії Росії (2004–2017 рр.). Внаслідок цього відбулася переорієнтація транскордонного співробітництва прикордонних з Росією регіонів з українсько-російського транскордонного регіону у напрямі поглиблення співпраці в рамках єврорегіональних структур за участі країн-членів ЄС та активізації міжрегіонального співробітництва на рівні європейських інституцій [2, с. 4-5]. Наразі ЄС є першим торговельним партнером України.

У перспективі (5–10 років), на наш погляд, можуть бути 2 сценарії розвитку: оптимістичний або ж песимістичний (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи розвитку прикордонного співробітництва в Україні

Етапи	Характерні ознаки
1	2
1 етап (1991–2004)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ підписання договорів про добросусідські відносини та співробітництво між: Україною та Угорщиною (1991 р.), Україною та Польщею (1992 р.), Україною та Словаччиною (1993 р.), Україною та Російською Федерацією (1995 р.), Україною та Республікою Білорусь (1995 р.), Україною та Румунією (1997 р.), Україною та Республікою Молдова (1997 р.); ➤ підписання міжнародних і національних нормативно-правових актів; ➤ створення Карпатського єврорегіону (1993 р.), єврорегіону Буг (1995 р.), Нижній Дунай (1998 р.) та єврорегіону Верхній Прут (2000 р.)
2 етап (2004–2007)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ прийняття Закону України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 року; ➤ ратифікація Протоколу № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями; ➤ розширення Європейського Союзу у 2004–2007 рр. і, як наслідок, отримання сіпального кордону з країнами-членами ЄС: Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією.
3 етап (2007–2014)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ у 2010 році в Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про транскордонне співробітництво» було зазначено, що «для спільного фінансування проектів (програм) транскордонного співробітництва може використовуватися міжнародна технічна допомога, кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій згідно із законодавством України»; ➤ в 2012 році ратифіковано Протокол №3 до Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва; ➤ підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 27 червня 2014 року.
4 етап (2014–теперішній час)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ військова агресія Росії, окупація російськими військами частини південно-східної України і, як наслідок, переорієнтація транскордонного співробітництва прикордонних з Росією регіонів з українсько-російського транскордонного регіону у напрямі поглиблення співпраці в рамках єврорегіональних структур за участі країн-членів ЄС; ➤ активізації міжрегіонального співробітництва на рівні європейських інституцій; ➤ прийняття Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей», від 16 вересня 2014 року.
(перспектива 5–10 років)	<p>Оптимістичний прогноз:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ закінчення воєнного конфлікту; ➤ зростання економіки; ➤ збільшення притоку іноземного капіталу;

Продовження табл. 1

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ зменшення рівня тіньової економіки, корупції; ➤ посилення ваги регіональних органів влади; ➤ гармонізація законодавства відповідно до європейських норм і цінностей; ➤ повноцінне використання прикордонного статусу для оздоровлення й розвитку економіки прикордонних регіонів; ➤ реалізація програм розвитку прикордонного співробітництва за підтримки європейських джерел фінансування; ➤ зростання конкурентоспроможності. <p>Песимістичний прогноз:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ продовження воєнного конфлікту; ➤ зростання зовнішнього боргу; ➤ втрата довіри у інвесторів; ➤ неефективне керівництво державою; ➤ зростання масштабів корупції; ➤ бездіяльність трансграничних утворень; ➤ зменшення фінансування проектів, притоку іноземного капіталу; ➤ заморожування інвестиційних проектів.
--	--

Складено автором на основі [1; 2. с. 4 – 5, 8 – 9; 3].

Оптимістичний прогноз обумовлений:

– закінченням воєнних дій на територіях південно-східної частини України, і, як наслідок, зростанням економіки, збільшенням притоку іноземного капіталу;

– необхідністю компетентного дослідження соціально-економічної структури регіонів у напрямку зростання їх конкурентоспроможності через локомотивні галузі прикордонних територій; розвиток і спільне впровадження передових технологій;

– розвитком транзитної інфраструктури; туризму;

– формуванням сприятливого інвестиційного клімату в прикордонних регіонах через реалізацію інфраструктурних програм, розробку й реалізацію інвестиційних стратегій і конкретних інвестиційних проектів; розвиток економічно відсталих, але важливих з погляду економічної безпеки галузей регіональної економіки;

– активізацією та гармонізацією діяльності у сферах науки, культури, освіти, спорту, розвитку національних меншин, молодіжної політики; модернізація системи охорони здоров'я населення;

– розширення повноважень регіональних органів влади щодо ведення не лише зовнішньоекономічної діяльності, але й інших форм транскордонного співробітництва [4].

Песимістичний прогноз полягає в наступному: продовження воєнного конфлікту; зростання зовнішнього боргу; втрата довіри у інвесторів; неефективне керівництво державою; бездіяльність трансграничних утворень; зменшення фінансування проектів, притоку іноземного капіталу; заморожування інвестиційних проектів.

Висновки. У статті здійснено теоретичне узагальнення та визначено етапи розвитку прикордонного співробітництва в Україні, запропоновано оптимістичний та песимістичний прогнози його розвитку. Встановлено, що сучасне сповільнення темпів економічного розвитку, втрата економічних зв'язків з окупованими прикордонними територіями Донецької і Луганської областей, АР Крим, звуження масштабів бізнесу, інвестиційна вибірковість суб'єктів господарювання, перетворення України в об'єкт геополітичних претензій загрожує вітчизняній економіці «консервуванням кризи», втратою економічного суверенітету. Втім, у перспективі, залежно від завершення воєнного конфлікту, ефективності державної конкурентної політики, уможлиблюється перехід від стану «консервування кризи» до конкурентоспроможної економіки, нового етапу економічного розвитку, від впливу капіталу до його реінвестування в українську економіку, що з одного боку справджує мотиви входження України до ЄС, а з другого – надаватиме нові можливості прикордонним територіям у реалізації інвестиційних проектів, конкурентного розвитку національної економіки.

Література:

1. Верстяк О. М. Ідентифікація етапів розвитку прикордонного співробітництва в Україні / О. М. Верстяк // Матеріал III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна наука: проблеми і перспективи», 6 – 7 жовтня 2017 р. – Київ, 2017.

2. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

3. Литвин А. Что будет с Украиной через 10 лет: четыре сценария развития и рецепт спасения [Електронний ресурс] / А. Литвин // Газета «Сегодня». – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/economics/enews/chto-budet-s-ukrainoy-cherez-10-let-chetyre-scenariy-razvitiya-i-recept-spaseniya-771405.html>.

4. Реутов В. Є. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку [Електронний ресурс] / В. Є. Реутов // Ефективна економіка. – №12. – 2011. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=912>.